

Un banc mundial poc an

Més d'un milió i mig d'agricultors brasilers varen haver d'abandonar les seves terres a causa de projectes de grans embassaments —com els que subvenciona el Banc Mundial—. Molts anaren a viure al cor de l'Amazònia —gràcies a les grans carreteres finançades en bona part pel Banc Mundial—. Al Govern brasiler li interessava que els colons poblessin l'Amazònia i que s'hi instal·lessin indústries de fusta, de mineria i ramaderes —per a aquest objectiu comptà amb l'ajut del Banc Mundial.

El Banc Mundial, doncs, no sembla tenir un currículum gaire ecològic, tot i que, com reconeixen molts dels seus crítics, en els últims temps la seva política en aquest sentit ha variat. Però els projectes que el Banc Mundial finança serveixen per a un tipus de creixement ràpid i d'esquenes a la conservació dels recursos naturals.

La deforestació és una de les conseqüències que la política de préstecs del Banc Mundial ha tingut. Va ser a començament dels anys 80 quan les ONG (Organitzacions No Governamentals) varen denunciar els projectes promoguts pel Banc Mundial que contribuïen a degradar el medi ambient, a més de tenir un impacte social negatiu. El Banc va donar suport al pla de desenvolupament regional a l'estat brasiler de Rondônia, amb construcció de carreteres i amb implantació agrícola. La zona deforestada, que el 1978 era de l'1,7%, va passar a ser del 23,7% el 1988. Altres projectes a diversos països, com plantes d'energia, mines a cel obert i fàbriques, han contribuït a desplaçar la gent del seu lloc de residèn-

Tot i el gir que fa uns anys va donar a la seva política, els préstecs del Banc Mundial provoquen encara un impacte molt negatiu en el medi ambient.

cia i a malmenar el medi en nombroses regions.

Ni tan sols no queda el recurs de dir que la deforestació ha estat més positiva que no negativa per a l'economia —deixant de banda que sigui nefasta per al medi ambient en general—. Un informe elaborat el 1987 per al Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional (FMI) mostrava la cadena de conseqüències de la deforestació: les famílies han de caminar més quilòmetres per trobar fusta com a combustible. Per això, passen a cremar fems, cosa que redueix la fertilitat del sòl. Les collites disminueixen i les pèrdues es calculaven aquell any en una quantitat de gra que valdria 300.000 milions de pessetes

(preu de 1987) i que alimentaria cent milions de persones durant un any.

Altres costos de la deforestació impliquen l'augment de les inundacions —els boscos fan d'esponja: xuclen l'aigua i la deixen anar a poc a poc—, major erosió del sòl i acumulació de sediments, que afecten negativament els embassaments. Com assenyalava Francis Cairncross, editora de Medi Ambient de la prestigiosa revista britànica *The Economist*, “probablement la deforestació sigui la causa més important de les despeses quantificables que cauen sobre els països del Tercer Món, però a més els càstigs infligits per la natura prenen diverses formes”. Entre aquestes hi ha la contaminació de l'aigua, un recurs escàs en molts països pobres.

Cinquanta anys després de la reunió de Bretton Woods, que donaria naixement al Banc Mundial i al FMI, el balanç ambiental d'aquestes institucions no és precisament positiu. En l'informe anual que el World-

Una acció de Greenpeace en la recent conferència del FMI. L'ultraliberalisme del Banc Mundial el mena a actituds antiecològiques.

biental

watch Institute publica –“L'estat del món”– i que en la seva darrera edició acaba de ser editat pel Centre Unesco de Catalunya, un capítol escrit per Hilary F. French advoca per la reconstrucció del Banc Mundial, tal com moltes ONG sol·liciten. En els darrers anys, reconeix French, el Banc ha canviat. Si entre 1984 i 1986 només un 5% dels préstecs d'ajustament tenien en compte les qüestions socials, entre el 1990 i 1992 el percentatge ja arribava al 52%. I a partir de 1987 el Banc també va donar un gir en la seva política ambiental.

Van ser els Estats Units els qui van fer la pressió. Una llei del Congrés nord-americà condicionava les aportacions d'aquell país al Banc a l'adopció de reformes que tinguessin en compte el medi ambient. Barber Conable, llavors president del Banc, va crear un departament central de medi ambient i va dir que es consultaria més sovint les ONG. Conable es va comprometre també a oferir més préstecs amb objectius ambientals. En els darrers aquest augment ha estat clar. El 1993 el Banc va assignar uns 200.000 milions de pessetes a projectes específics de millora del medi ambient.

Energia i transports. Tot i així, French denuncia que es continuen subvencionant projectes perjudicials per al medi i que no sempre es realitzen les avaluacions pertinents d'impacte. En el fons, el que impideix que el Banc sigui més sensible als problemes ambientals és el seu model de creixement, basat en l'ultraliberalisme i en indicadors econòmics que no tenen en compte la pèrdua de recursos naturals.

Els préstecs destinats a projectes d'energia i transports són clars en aquest sentit. Alguns projectes d'embassaments faraònics han estat abandonats per les pressions exercides pels ecologistes, però d'altres iniciatives tiren endavant malgrat el seu perjudici ambiental.

La política practicada per molts països tendent a utilitzar més energies fòssils en comptes de buscar alternatives o invertir en eficiència energètica, així com la de construir llargues carreteres i altres infraestructures en terrenys que es perden per a l'agricultura, troba l'ajut dels préstecs del Banc Mundial. Els grans projectes d'infraestructura i transport, assenyala French, han constituït de sempre els pilars del Banc, tot i que el percentatge que signifiquen ha disminuït força. Entre 1961 i 1965 els préstecs per energia elèctrica

Els països més endeutats del món a causa, entre altres factors, dels préstecs del Banc Mundial són, curiósament, els que han provocat major deforestació en els darrers anys; com és el cas del Brasil (foto). La política de préstecs del Banc ha contribuït decisivament a la degradació del medi ambient en el Tercer Món, bé per la deforestació que ha provocat, bé pel recolzament a l'ús del cotxe i la construcció de carreteres en detriment del transport públic.

i transport eren el 77% del total, mentre que en 1993 significaven el 29%. I dintre d'aquests, només un 1% es dedicaren, a la dècada dels 80, a millorar l'eficiència en la utilització final de l'energia.

Quant al transport, el Banc ha deixat de banda el suport al ferrocarril, un mitjà de transport més barat i menys contaminant que l'automòbil. El 74% dels préstecs dedicats al transport varen servir per fer carreteres. Tanmateix, French també assenyala alguns elements de canvi, com ara el projecte de préstecs a Corea del Sud per estimular l'ús del transport públic en comptes del cotxe privat. O el de 500 milions de pessetes que permetria construir, a Lima, 90 quilòmetres de carrils per a bicicleta, a més d'oferir ajuts per a comprar aquests vehicles.

Tot i així, el Banc continua finançant centrals tèrmiques o, en el camp agrícola, inversions que augmenten les diferències de renda o que van en detriment de les formes tradicionals de conreu. Hi ha exemples ben curiosos, com un préstec que va demanar el Senegal per una refineria capaç per a un milió de tones de cacahuts, tot i que els seus sòls estan ja empobrits i no pot produir enlloc aquesta quantitat. Tot i així, haurà de tornar el crèdit –el Banc Mundial és el que té major retorn de préstecs de tot el món–. En canvi, l'obtenció de productes del bosc econòmicament viables, trets de la fusta, no troba el mateix suport del Banc. Olis, fragàncies i d'altres matèries proporcionarien llocs de treball,

mitjans de subsistència a milions de persones i no malbaratarien els boscos.

El deute gegantí. El problema de fons en la degradació ambiental no és la política de préstecs del Banc, sinó el gegantí deute que els països del Tercer Món tenen. Per tal de poder pagar simplement els interessos –sense parlar de l'amortització– aquests països han d'exportar tones de productes –que el Primer Món compra a un preu molt baix–. Cada mes, els països pobres del Sud pagaven, fins a 1990, 6.500 milions de dòlars (més de 800.000 milions de pessetes) en concepte d'interessos. Les amortitzacions i els interessos pagats de 1982 a 1990 fan un total de més d'un bilió de dòlars.

Per afrontar aquest deute –que amb aquestes xifres, mai no es podrà satisfer del tot– només queda l'explotació de recursos naturals. Una correlació molt interessant inclosa al llibre *El boomerang del deute*, de Susan George –editat en castellà per Intermón–, mostra com els països més endeutats també són els que han provocat major deforestació en els darrers anys. Així, el primer deutor el 1989 era el Brasil, país que també ocupava el primer lloc com a deforestador. L'Índia, Indonèsia, Mèxic, Colòmbia, Tailàndia, Malàisia, Costa d'Ivori i d'altres ocupen primeres posicions tant en deute –molts cops superior als 10.000 milions de dòlars– com en deforestació –entre el 30 i el 83% de bosc total destruït.

Lewis Preston, president del Banc Mundial. Les recomanacions de retallar les despeses socials provenen de directius del Banc que cobren 30 milions anuals.

Malgrat aquestes xifres, el Banc Mundial i el FMI presumeixen que el món està molt millor que fa uns anys i que l'economia va creixent. Aquestes conclusions es basen en dos supòsits. Un, que la pèrdua de recursos naturals no s'ha de comptabilitzar com a pèrdua. És a dir, un país que destrueix tot el seu bosc tindria aquell any un Producte Interior Brut molt elevat, tot i que mai més no podria vendre fusta. Ve a ser com si un fabricant consumís el capital i ho computés com a augment d'ingressos.

El segon supòsit és que creixement i desenvolupament no han d'anar de bracet. Els comptes dels economistes del Banc i del FMI –i de molts altres economistes– no quantifiquen l'estat de salut, el nivell cultural o el benestar com a paràmetres que indiquen creixement econòmic. Herman E. Daly, prestigiós economista i fins fa poc responsable de l'àrea de medi ambient del Banc Mundial, escrivia fa uns mesos a *Scientific American* que els economistes haurien d'establir la distinció elemental entre creixement (augment quantitatiu de la grandària) i desenvolupament (evolució qualitativa cap a un estat més complet, millor i diferent).

Mentre no es faci cas de la distinció i no es plantegi la necessitat de ser qualitativament millors i no simplement més grans, institucions com el Banc Mundial, malgrat les estadístiques, no assoliran el seu objectiu oficial: garantir que la cooperació econòmica millori els nivells de vida i de pau a tot el món.

Xavier Duran

La piscina del directiu

Al seu llibre *El boomerang del deute*, l'economista Susan George explica que el 1991 va coincidir en un avió amb el supervisor d'una empresa internacional de construcció. Aquest es dirigia a Guinea, on l'empresa construïa la piscina més gran del país per fer més atractiva i impressionant la residència del cap de la missió del Banc Mundial. Segons dades del mateix banc, Guinea té unes expectatives de vida de 43 anys (vora 80 als països desenvolupats) i una taxa d'analfabetisme del 72%. George també destaca els salaris dels directius del Banc Mundial i del FMI, que el 1991 era d'uns 285.000 dòlars (vora 40 milions de pessetes) anuals. El salari màxim dels funcionaris d'aquestes institucions era de 190.000 dòlars (vora 30 milions de pessetes) anuals.

Aquests directius, amb luxoses piscines a països pobres i amb sous impressionants per una tasca que pretesament vol promoure el benestar i la pau, són els que a la darrera reunió de Madrid han demanat que es redueixin les despeses socials per tal de potenciar el creixement econòmic. Obviament, no han recomanat a les seves institucions que redueixin les despeses burocràtiques i que rebaixin els sous dels directius i funcionaris. Tampoc no entra dintre el grup de recomanacions eliminar les vergonyoses condicions que s'imposen als ajuts als països en desenvolupament, que els obliga a gastar els diners en allò que als països rics els interessa. Per no dir que podrien recordar als països membres l'acord, encara no acomplert, de donar el 0,7% del PIB als països pobres. Tot intentant que aquets ajuts no serveixin per a construir piscines per als governants, que potser tindrien enveja de les que posseeixen alguns membres del Banc Mundial.

X. D.